

## Wstęp

Migracje są zjawiskiem znanym od zarania dziejów ludzkości, jednak cele, możliwości i uwarunkowania im towarzyszące ustawicznie zmieniały się. Faktem jest, że na trwałe wpisały się w losy wielu pokoleń. Zmieniające się warunki naturalne środowiska, układy ekonomiczne i polityczne kalkulacje wpływały na całe grupy lub jednostki, które decydowały się na radykalną zmianę. Zmiany te bywały dobrowolne, ale bywały też wymuszone. Sposób migracji, jej przyczyny i dynamika mają konsekwencje. Wpływają na konstrukcję tożsamości grupy, jej pamięć zbiorową i strategię stylu życia. Jednostki, w których los wpisana jest migracja, silnie odczuwają to doświadczenie, niosąc je nieraz przez pokolenia jako silny wątek tożsamościowy. Właśnie na problem tożsamości i wagę procesów migracji dla losu jednostek, pedagogicy nie powinni pozostawać obojętni.

Z pewnością obecnie nikt nie ma wątpliwości, że żyjemy w warunkach wielokulturowości i coraz rzadziej wskazujemy na społeczeństwo globalnej wioski (M. McLuhan), gdyż nastąpiło zerwanie więzi społecznych, a coraz częściej na społeczeństwo wiedzy, społeczeństwo informacyjne, mobilne. Poza tym zwracamy uwagę na społeczeństwo postindustrialne (D. Bell), społeczeństwo ryzyka (U. Beck), społeczeństwo ponowoczesne (Z. Bauman), społeczeństwo obywatelskie (A. Ferguson), społeczeństwo sieciowe (M. Castells), społeczeństwo otwarte (K. Popper).

W kontekście powyższego, migracja powoduje wiele problemów związanych z usytuowaniem, procesami adaptacji, akulturacji, integracji czy asymilacji, separacji, marginalizacji. W efekcie powstają ustawiczne dylematy – formułowania „nowej tożsamości – członków wspólnot, którzy przyjmują przybyszów. Ich tożsamość grupowa, w obliczu nowej sytuacji poddawana jest różnego rodzaju procesom modyfikującym ich poczucie swojskości, standardu kulturowego, czy otwartości. W obliczu nowego Innego zaczynają zmieniać się granice MY. Tak więc na nowo zostaje poddane dyskusji pojęcie

wspólnoty, jej konstruowania i sposobu spajania jednostek ze sobą w grupę o ustalonych standardach kulturowych.

Procesy integracji mogą mieć różnorodne oblicza. Mogą być zarówno efektem procesów asymilacyjnych jak też mogą przyjmować postać negocjacji społecznych. W pierwszym przypadku, zwykle grupa większościowa narzuca standardy kulturowe i oczekuje bezwarunkowego podporządkowania się im przez nowo przybyłych. Negocjacje społeczne natomiast zakładają, że przeformułowaniu zostaje poddana tradycyjna tożsamość kulturowa przybyszów, ale też zmianie ulega tożsamość kulturowa grupy większościowej. Obie grupy pracują nad konstruowaniem nowej wspólnoty kulturowej. W tym podejściu ujawniają się dwa wiodące procesy. Pierwszy to wykreowanie tradycji kulturowej grupy, adekwatnej w nowych warunkach społecznych, drugi natomiast to proces w kierunku spójności społecznej. Na styku tych dwóch procesów dzieje się wiele niepożądanych zjawisk. Ujawniają się różnego rodzaju resentymenty. Powstają ruchy fundamentalistyczne, odżywają stereotypy i uprzedzenia. Niektóre grupy siłą procesów społeczno-kulturowych, pozostają poza społeczną dyskusją. Są na marginesie, pozbawione szansy na konstruktywne trwanie w nowym układzie kulturowym.

Zatem marginalizacja i kłopoty z tożsamością jako swoiste efekty powszechnych dzisiaj migracji są wątkiem badawczym, przedmiotem dyskusji i próbą poszukiwania rozwiązań, jakie Czytelnik może znaleźć w tym tomie.

Książka podzielona jest na trzy części, a każda z nich zawiera teksty o zbliżonej tematyce czy ujęciu problemu. I tak w części pierwszej, zatytułowanej: PERSPEKTYWA HISTORYCZNA W KSZTAŁTOWANIU SIĘ WSPÓLNOT, dyskusję otwiera tekst Elwiry J. Kryńskiej podejmujący zagadnienie migracji jako zjawiska historycznego. Kontynuując wątek historyczny, w tekście Andreja Harbatskiego, możemy zapoznać się z historią migracji staroobrzędowców. By prześledzić migracyjne losy mniejszości etnicznych w województwie pomorskim po drugiej wojnie światowej, należy sięgnąć do tekstu Lidii Burzyńskiej-Wendtland, która zagadnienie rozpatruje z perspektywy konstruowania społeczeństwa obywatelskiego, a migracje analizuje jako pretekst do zmian społecznych i podejmowania nowych wyzwań kulturowych. Dwa teksty w tym rozdziale są poświęcone migracjom Żydów. Artykuł Grażyny Olszewskiej-Baki analizuje efekty migracji żydowskich w perspektywie niepowtarzalnych, wyjątkowych losów ludzkich, natomiast artykuł Elżbiety Chromiec poddaje analizie zagadnienie tożsamości zbiorowej Żydów Wrocławia. Kreowanie tożsamości zbiorowej, zbiorowej pamięci oraz znacze-

nie przemian politycznych w tym procesie, to problematyka artykułu Adeli Kożyczkowskiej. Natomiast Anna Józefowicz ukazała rolę społeczną i znaczenie kulturowe matki w sytuacji migracji. W swoim tekście przeanalizowała zmiany tejsze roli w zależności od pozostawania w tradycyjnym miejscu osadniczym grupy, czy udaniu się na emigrację.

Część druga tomu zawiera teksty dotyczące relacji nowo przybyłych i osadzonych od dawna wspólnot na określonym terenie. Tę część otwiera tekst Jolanty Miluskiej, w którym autorka analizuje zagadnienia teoretyczne związane ze znajdowaniem sobie miejsca przez jednostki w nowym układzie ról, standardów i relacji. Kolejny artykuł, Włodzimierza Lukiewicza, SPOŁECZEŃSTWO A MIGRANCI – PROBLEMY STARE I NOWE, na podstawie społeczeństwa Białorusi ukazuje problematykę migracji jako zjawisko skomplikowane z nieprzewidywanymi konsekwencjami społecznymi. Tadeusz Miluski analizuje zjawisko migracji z perspektywy europejskiej, a Andrzej Sadowski w swoim tekście ukazuje koszty społeczne migracji. W treści rozważań koncentruje się na zagadnieniu migracji zarobkowych i ukazuje, jakie społeczne koszty ponosi region i rodziny ten region zamieszkujące. Rafał Piwowarski poświęcił swoje rozważania tematyce edukacyjnej. Przeanalizował zjawisko migracji w różnych kontekstach, najwięcej miejsca poświęcając kontekstowi edukacyjnemu. W dyskusji niejako do tego tekstu można przeanalizować tekst Przemysława Grzybowskiego, który migracje widzi z perspektywy edukacji międzykulturowej. Zagadnienie integracji i spójności społecznej znalazło swoje omówienia w dwóch artykułach: Wiktora Rabczuka pt. BUDOWANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ W WARUNKACH MIGRACJI i tekst Bartłomieja Walczaka, Ewy Kozdrowicz i Elżbiety Bieleckiej pt. SPOŁECZNE I PEDAGOGICZNE SKUTKI MIGRACJI POAKCESYJNYCH. Michał Balicki poświęcił swój tekst zagadnieniu wielokulturowości, imigrantom i stosunkom pracy w takim układzie kulturowym. Agata Butarewicz, swoje studium empiryczne poświęciła opisowi sytuacji grupy Czechenów, lokatorów ośrodków uchodźczych w Białymstoku.

Trzecia część dotyczy rozważań na temat integracji i problemów jednostek i grup z tym związanych. W tekstach tej części, spotykamy się z różnymi grupami i różnorodnymi układami relacji międzygrupowych, a autorzy na tej podstawie ukazują nam problematykę relacji wzajemnych i ich konsekwencji dla jednostek. Debatę otwiera tekst Krystyny Bleszyńskiej, w którym autorka ukazuje różnorodne strategie Polaków, emigrujących do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, pozwalające im na zaistnienie w nowych społeczno-kulturowych warunkach. Ewa Ogrodzka-

-Mazur w swoim tekście porusza problematykę stresu akulturacyjnego, w sytuacji polskich dzieci, emigrantów w Niemczech. Irena Parfieniuk z kolei, analizuje na podstawie przypadków, strategie akulturacyjne i ich uwarunkowania, a Marzena Rusaczyk tymże strategiom przygląda się z perspektywy procesu naznaczania społecznego. Jej artykuł w swojej wymowie koncentruje się na zabiegach w kierunku konstruktywnych rozwiązań i tym samym nawiązuje silnie do tematyki edukacji międzykulturowej. Elżbieta Czykwin przedstawiła wstępne analizy badań empirycznych, ukazujące odmienne konsekwencje psychologiczne dla rodzin, w zależności od tego czy emigruje matka, czy ojciec. Monika Winiarska natomiast, poddała analizie motywacje młodych ludzi, którzy decydują się na zagraniczne wolontariaty. Anna Gajek zajęła się wspólnotą Świadków Jehowy na Dolnym Śląsku i przeanalizowała dzieje tej grupy z perspektywy teorii stygmatyzacji. Teoria integracji i stworzone na jej bazie projekty edukacyjne to propozycja Marty Šaranović w jej tekście: NATURALIZACJA IMIGRANTÓW JAKO PROJEKT EDUKACYJNY. AMERYKAŃSKIE I AUSTRALIJSKIE STARANIA NA RZEC INTEGRACJI KULTUROWEJ. Dwa ostatnie teksty zostały poświęcone analizie przypadku uchodźców czeczeńskich, mieszkańców ośrodków w Białymstoku ze szczególnym uwzględnieniem problemów związanych z adaptacją kulturową i szkolną dzieci.

*Redaktorzy*